

Pembelajaran Timbal Balik Bahasa Melayu dalam Kalangan Murid Peribumi Bidayuh di Sarawak

(Malay Language Reciprocal Learning among Bidayuh Indigenous Pupils in Sarawak)

CELINEA LASAN* & ZAMRI MAHAMOD

ABSTRAK

Kajian ini membincangkan amalan pembelajaran timbal balik Bahasa Melayu yang mempengaruhi corak pembelajaran dalam kalangan murid peribumi Bidayuh di Sarawak. Pendidikan murid peribumi diberi perhatian dalam Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (PPPM) 2013 hingga 2025 bagi memberi peluang kepada murid orang asli dan kumpulan minoriti peribumi di Sarawak dan Sabah untuk menikmati peluang yang sama seperti murid lain bagi menjamin keberhasilan akses pendidikan berkualiti dan bertaraf antarabangsa. Permasalahan dalam pembelajaran murid peribumi berkait rapat dengan kelemahan murid menguasai Bahasa Melayu sehingga menjejaskan potensi murid dalam akademik. Objektif kajian ini memberi fokus terhadap pendidikan Bahasa Melayu di sekolah rendah khususnya untuk meneroka dan menyelidiki amalan pembelajaran timbal balik dalam kalangan murid peribumi Bidayuh sekolah rendah di Sarawak. Kajian ini menggunakan reka bentuk kajian kualitatif yang dilaksanakan secara kajian kes dengan melibatkan pengumpulan data melalui teknik temu bual, pemerhatian dan analisis kandungan dokumen. Hasil kajian menunjukkan murid peribumi Bidayuh memperoleh pengetahuan baharu dalam proses pembelajaran melalui interaksi sosial, pengukuhan pengalaman, penerapan nilai-nilai budaya, bahasa dan kepercayaan dalam pembelajaran berkumpulan, serta pencapaian matlamat melalui pembelajaran. Kajian ini memberi implikasi terhadap teori-teori pembelajaran dan pendidikan bahasa Melayu di peringkat sekolah rendah. Selain itu, kajian ini membantu guru-guru Bahasa Melayu dalam meningkatkan mutu pengajaran dan pembelajaran terutamanya apabila berhadapan dengan kumpulan murid peribumi dalam masyarakat di Malaysia. Ciri-ciri istimewa yang terdapat dalam amalan pembelajaran suku kaum peribumi perlu diketengahkan dengan mempamerkan amalan berkongsi tradisi, saling menghormati dan menghargai dalam mengadaptasi ilmu pengetahuan.

Kata kunci: Pembelajaran timbal balik, bahasa Melayu sekolah rendah, murid peribumi Bidayuh

ABSTRACT

This study discusses the practice of Malay Language reciprocal learning, which affects the learning patterns among Bidayuh indigenous pupils in Sarawak. The indigenous pupils' education gained attention in the Malaysia Education Blueprint 2013-2025 to provide opportunities for indigenous pupils and minority groups in Sarawak and Sabah to enjoy the same opportunities as other pupils to ensure success qualities of education and international recognition. The problems of indigenous pupils learning are closely related to weaknesses in learning the Malay Language that affected their academic potential. The objective of this study focuses on the Malay language education in primary schools in particular to explore the reciprocal learning practice among primary school indigenous pupils. This study used a qualitative research design which conducted in a case study of the Bidayuh indigenous pupils in Sarawak by engaging data collection through interviews, observation techniques, and documents analysis. The findings of this study suggest the Bidayuh indigenous pupils acquire new knowledge in the learning process through social interaction, strengthening experiences, the application of cultural values, language and beliefs in learning groups, as well as the goals achievement. In addition, this research affecting the learning theories and the Malay Language learning in primary school. This study also helps the Malay language teachers to improve the quality of teaching and learning, especially when dealing with indigenous pupils in the collective groups in Malaysia. The special features of the indigenous pupils learning practices should be brought to the exhibit shared tradition, practice mutual respect and appreciate in the process of knowledge adaptation.

Keywords: Reciprocal learning, Malay language primary school, the Bidayuh indigenous pupils

PENDAHULUAN

Sarawak merupakan negeri yang terletak di Pulau Borneo mempunyai keunikan tersendiri kerana memiliki lebih

daripada 27 suku kaum peribumi. Perkataan 'Bidayuh' bermaksud orang darat. Kumpulan peribumi ini juga dikenali sebagai penduduk darat atau *Land Dayak* di mana perkataan '*dayak*' juga membawa maksud penduduk asal.

Perkataan *Land Dayak* pertama kali digunakan dalam pemerintahan Rajah James Brooke atau “*the white Rajah of Sarawak*” (Rensch et al. 2006). Nama kolektif ini merujuk kepada komuniti peribumi yang mendiami bahagian penempatan awal di selatan dan barat Sarawak yang terletak di Pulau Borneo. Kumpulan peribumi Bidayuh terdiri daripada suku etnik Salako-Lara di Daerah Lundu, Jagoi-Singai di Daerah Bau, Biatah di Daerah Padawan-Kuching dan Bukar-Sadong di Daerah Serian. Kumpulan peribumi ini memiliki budaya dan bahasa yang luas, unik dan tersendiri. Masyarakat Bidayuh dipercayai antara penduduk terawal di kepulauan Borneo serta bertutur dalam bahasa Melayu apabila berinteraksi dengan suku etnik Bidayuh yang lain disebabkan kelainan dari segi bahasa ibunda setiap suku etnik tersebut (Celinea & Zamri 2016b).

Sebahagian daripada masyarakat peribumi Bidayuh mengakui bahawa nenek moyang mereka merupakan masyarakat primitif terawal di kepulauan Borneo (MacDonald 1956). Masyarakat peribumi Bidayuh di Sarawak berpandangan lebih kontemporari, cenderung dan sangat berhati-hati terhadap perkara yang mereka lakukan atau cuba lakukan, sehingga mereka menghabiskan banyak masa untuk ‘*theorising*’, berfikir dan bercakap tentang semua perkara dan isu-isu yang memberi kesan kepada kehidupan mereka (Caesar 2007). Masyarakat Bidayuh cenderung dan sangat berhati-hati terhadap perkara yang mereka lakukan atau cuba lakukan, sehingga mereka menghabiskan banyak masa untuk meneliti, berfikir dan bercakap tentang semua perkara dan isu-isu yang memberi kesan kepada kehidupan mereka (Minos 2000).

Masyarakat Bidayuh diandaikan sebagai masyarakat yang tenang, kurang bercakap dan berpendirian untuk tidak mengganggu orang lain demi mewujudkan suasana sekeliling yang lebih aman dan harmoni (Khairunesa 2014). Dalam masa-masa tertentu mereka boleh menjadi sangat senyap dan tidak terjangkau sikap mereka dan tidak jelas tentang norma wacana mereka (Caesar 2007). Hal ini demikian, budaya peribumi Bidayuh merupakan set kepercayaan bersama, nilai, sikap yang semua Bidayuh telah diwarisi dari generasi awal mereka. Hubungan ibu bapa dan anak (parent-child relationship) dalam institusi kekeluargaan peribumi Bidayuh. Institusi ini menjaga set kepercayaan bersama sebagaimana fungsi rumah ‘*baruk*’ dan sambutan perayaan ‘*gawai*’ dalam kalangan peribumi Bidayuh. Budaya kesepakatan dipupuk dari zaman nenek moyang memperlihatkan kaum tua dan para pemimpin Bidayuh mencari jalan penyelesaian masalah dalam bentuk *reciprocate* dengan berbincang di rumah ‘*baruk*’ yang merupakan balai perbincangan pemimpin dan kaum tua Bidayuh (James Dawos et al. 2003). Ciri-ciri perkongsian ilmu ini diperturunkan kepada generasi muda peribumi Bidayuh menyerupai ciri-ciri pembelajaran timbal balik.

Menurut Umi Nadiha et al. (2011), guru-guru menganggap diri mereka mempunyai kemahiran komunikasi yang lebih tinggi dan mengawal interaksi di dalam bilik darjah. Kesukaran murid melibatkan diri dengan aktif di

dalam bilik darjah memberi implikasi terhadap rakyat Malaysia secara amnya (Koo 2003). Burbules dan Berk (1999) menerangkan bahawa sebagai penerima pasif maklumat, keupayaan murid terbatas semasa mencari sebab-sebab dan bukti. Apabila berada di pengajian tinggi, penuntut sukar bertanya soalan dan cenderung untuk bertindak senyap di dalam bilik kuliah bagi menjaga keharmonian kerana berhujah dan berbahas terhadap sesuatu isu bukanlah sebahagian daripada budaya rakyat Malaysia (Kaur 200; Umadevi 2001). Hal ini disebabkan kaedah didikan keluarga yang sentiasa menjaga tingkah laku anak-anak semasa di awal alam persekolahan. Kaedah didikan keluarga yang bersifat autoritatif ini membantu murid mengurus tingkah laku diri yang positif dan amanah dalam kehidupan (Ong et al. 2013). Batik Bidin (2011) pula berpendapat bahawa murid peribumi memiliki ransangan motivasi intrinsik yang tinggi, bertanggungjawab positif terhadap pembelajaran.

Sehubungan itu, pendidikan menyumbang kepada penghayatan nilai dan perkongsian aspirasi apabila individu dari pelbagai latar belakang sosiobudaya, ekonomi, agamadan etnik berinteraksi, memahamidan belajar menerima perbezaan dalam membentuk satu identiti nasional. Sehubungan dengan itu, murid Orang Asli dan kumpulan minoriti peribumi di Sarawak dan Sabah akan menikmati akses kesamarataan pendidikan berkualiti bertaraf antara bangsa sebagaimana yang digariskan dalam Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (PPPM) 2013 hingga 2025. Justeru, Kurikulum Standard Sekolah Rendah (KSSR) Baharu Bahasa Melayu Semakan 2016 menitikberatkan pembelajaran bahasa Melayu bagi mencapai aspirasi ini. Hal tersebut diperkukuhkan lagi dengan pelaksanaan penerapan komuniti ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) oleh Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) yang dilaksanakan oleh Bahagian Pembangunan Kurikulum (BPK) bertujuan meningkatkan pengetahuan dan kesedaran berkaitan dengan komuniti ASEAN dalam kalangan murid sekolah rendah (KPM 2015). Komuniti ASEAN menengahkan kepelbagaian etnik peribumi dengan kepelbagaian budaya, bahasa, adat resam serta pegangan hidup yang unik dan tersendiri. Secara tidak langsung, sifat kepelbagaian ini mewarnai kehidupan masyarakat Asia yang saling menghormati dan mencintai kesepaduan dan keharmonian.

Pembelajaran timbal balik merupakan pembelajaran dalam kumpulan yang memperlihatkan murid dan guru saling belajar bersama namun mempunyai tanggungjawab yang berbeza (Swet & Ponte 2007; Oczkus 2010; Ballinger 2013). Murid memperoleh penguasaan maklumat, fakta, konsep, prinsip, sikap, amalan, kemahiran berfikir, kemahiran melakukan kerja, perubahan tabiat dan perubahan tingkah laku (Umi Kalsum 2005). Pembelajaran timbal balik secara idealistiknya adalah pembelajaran efektif dan berkesan apabila guru bertindak memantau pemahaman pembelajaran murid (Yang 2010). Justeru, murid yang kurang memberikan penjelasan dan mengajukan soalan

menunjukkan murid kurang memperoleh pemahaman kerana kurang efektif menggunakan kebolehan kognitif mereka (Pressley & Harris 2006). Pengertian lanjut tentang pembelajaran timbal balik adalah merujuk kepada penglibatan komunikasi secara interaktif antara kumpulan kecil murid dengan guru, murid dengan rakan-rakan dan murid dengan masyarakat di sekeliling mereka (Schunk, 2000). Bahagian yang paling unik dalam pembelajaran *reciprocal* di bilik darjah ialah murid akan mengambil alih peranan guru dan menjadi ketua untuk melaksanakan aktiviti di dalam bilik darjah (Pressley & Harris 2006; Oczkus 2010; Ballinger 2013).

Sehubungan itu, pembelajaran bahasa melibatkan pembelajaran maklumat baharu berlaku, murid menggunakan pangkalan pengetahuan mereka untuk mengakses dalam memperoleh bahasa melalui penyelesaian masalah, pembinaan makna dan perkongsian idea bagi mempengaruhi perkembangan literasi bahasa mereka (Marsh & Millard 2000; Dauite & Jones 2003). Perkembangan perolehan bahasa ini dibentuk melalui aktiviti pembelajaran di bilik darjah dengan memberi peluang kepada murid memperkembangkan potensi pemikiran kritikal mereka melalui minat, kreativiti, sifat ingin tahu, sikap berdikari dan bakat kepimpinan (Celinea 2009; Khairuddin et al. 2013). Pembelajaran bahasa Melayu melibatkan interaksi berkesan di dalam bilik darjah yang mempunyai ciri-ciri kesefahaman, keseronokan, mempengaruhi sikap dan hubungan antara guru dan murid (Syofia Ulfah et al. 2012; Celinea & Zamri 2016a). Ini kerana menurut kajian Batik Bidin (2011), murid peribumi lebih cenderung ke arah amalan pembelajaran berasaskan elemen psikologi pembelajaran reflektif dan analitikal. Manakala, interaksi sosial murid peribumi pula berkait rapat dengan bahasa, budaya dan adat resam menghormati orang tua dan guru sebagai pembekal ilmu (Ratna Wismawati 2010; Ting & Ling 2011; Batik Bidin 2011, Celinea & Zamri 2016b).

METODOLOGI

Kajian kualitatif ini dilaksanakan secara kajian kes dengan melibatkan pengumpulan data melalui teknik

temu bual, pemerhatian dan analisis kandungan dokumen bagi memperjelaskan maklumat secara terperinci dan mendalam serta menghasilkan huraian kajian dengan lebih tepat (Creswell 2013; Marshall & Rossman 2014). Kajian kes dipilih disebabkan sifat kajiannya yang bertujuan untuk meneroka, memahami, menghayati dan memberi tumpuan penuh terhadap unit yang kecil yang melibatkan beberapa individu melalui kajian secara menyeluruh dan mendalam terhadap satu proses, langkah atau aktiviti yang dikaji (Patton 2002; Jackson 2006; Merriam 2009; Yin 2014; Creswell 2015). Justeru, pemahaman mendalam terhadap subjek kajian menjadi lebih berfokus bagi mendapatkan bukti khusus serta dianalisis secara terperinci bagi mengungkap persoalan yang terdapat dalam fenomena yang dikaji (Merriam 2001; McMillan 2004).

Kaedah pensampelan bertujuan telah digunakan dalam kajian ini, iaitu kaedah mengambil sampel daripada mana-mana individu dalam populasi yang memenuhi kriteria sebagai peserta kajian. Untuk memperoleh secara tepat, holistik dan bermakna (Bogdan & Biklen, 2007; Gay, Mills, & Airasian 2009; Othman 2012). Justeru, kajian ini melibatkan 12 orang peserta kajian yang terdiri daripada lapan orang murid sekolah rendah Tahap 2 (M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7 dan M8) berumur di antara 11 hingga 12 tahun yang mempunyai pencapaian baik dan sederhana dalam subjek Bahasa Malaysia dan empat orang guru opsyen bahasa Melayu (G1, G2, G3 dan G4) yang mengajar subjek Bahasa Malaysia Tahap 2 di sekolah rendah. Peserta kajian ini mewakili empat buah sekolah kebangsaan yang berbeza-beza. Kesemua nama sebenar peserta kajian dirahsiakan bagi melindungi identiti mereka bersesuaian dengan prinsip tidak memberi kemudahan dan bersikap adil dengan menghormati dan melindungi hak peserta kajian. Latar belakang peserta kajian ditunjukkan dalam Jadual 1 dan 2.

Pemilihan lokasi dalam kajian ini dilaksanakan berdasarkan faktor kemudahan menjalankan kajian kes, iaitu lokasi yang mudah dikunjungi, kaya dengan data yang berkualiti, memudahkan interaksi dengan peserta kajian, serta mudah menjalinkan hubungan yang baik antara pengkaji dengan peserta kajian serta berdekatan dengan tempat asal pengkaji (McMillan & Schumacher 2006; Marshall & Rossman 2014). Pengkaji kualitatif terdahulu

JADUAL 1. Peserta Kajian Murid Peribumi Bidayuh

Peserta kajian	Sekolah	Jantina	Tahap	Umur (tahun)	Peratus BM	Suku Kaum
M1	SK1	Perempuan	2	11	95%	Bidayuh
M2	SK1	Lelaki	2	11	65%	Bidayuh
M3	SK2	Perempuan	2	11	68%	Bidayuh
M4	SK2	Lelaki	2	11	90%	Bidayuh
M5	SK3	Perempuan	2	11	92%	Bidayuh
M6	SK3	Lelaki	2	11	75%	Bidayuh
M7	SK4	Perempuan	2	11	70%	Bidayuh
M8	SK4	Lelaki	2	12	97%	Bidayuh

JADUAL 2. Peserta Kajian Guru Bahasa Melayu

Peserta kajian	Sekolah	Jantina	Umur (tahun)	Pengalaman mengajar	Opsyen BM	Akademik tertinggi
G1	SK1	Perempuan	39	11 tahun	BM	Sarjana Muda
G2	SK2	Perempuan	48	24 tahun	KM	Sarjana Muda
G3	SK3	Perempuan	44	22 tahun	PBMP	Sarjana Muda
G4	SK4	Perempuan	41	17 tahun	BM	Sarjana Muda

seperti Taylor dan Bogden (2015) juga memilih faktor yang melibatkan lokasi yang berdekatan dengan tempat asal bagi memudahkan kajian. Oleh yang demikian, lokasi kajian yang dipilih melibatkan sekolah rendah kebangsaan yang mempunyai populasi tinggi murid peribumi Bidayuh, iaitu empat buah sekolah di bawah pentadbiran Pejabat Pendidikan Daerah (PPD) Kota Samarahan, Bau, Padawandan Lundu.

Tatacara pemerolehan data dilaksanakan melalui temu bual, pemerhatian pembelajaran di bilik darjah dan analisis dokumen. Kaedah temu bual yang dijalankan adalah dalam bentuk separa berstruktur, iaitu proses bersoal jawab dengan peserta kajian secara soalan terbuka bagi mendekati dunia sebenar serta memahami perkara sebenar yang dialami dan difikirkan oleh peserta kajian (Merriam 2001; Patton 2002; Creswell 2015). Dalam konteks kajian ini, pengkaji meletakkan diri sebagai pendengar yang baik dan teliti, memberikan soalan yang mudah difahami oleh peserta kajian sesuai dengan tahap murid sekolah rendah di Tahap 2.

Sehubungan itu, pengkaji memilih pendekatan tiga peringkat tatacara penganalisisan data Miles dan Huberman (1994), iaitu peringkat penapisan, persembahan dan pengesahan data. Peringkat penapisan melibatkan data dipilih, diabstrakdan disintesis. Peringkat persembahan data pula melibatkan proses menyusun pola, mengkodkan maklumat pemerhatian dan temu bual, menyusun tema mengikut kesesuaiannya dengan persoalan kajian. Seterusnya peringkat membuat kesimpulan dan pengesahan data melibatkan penelitian data berdasarkan kategori tema untuk melihat pola dan membuat rumusan dapatan kajian. Sebagaimana yang disarankan oleh Merriam (2001), proses pengumpulan dan penganalisisan data berakhir apabila sudah mencapai tahap tepu iaitu suatu keadaan di mana situasi pengumpulan data tidak lagi menyumbang kepada penemuan data yang baharu. Laporan dapatan kajian dianalisis secara deskriptif dalam bentuk penghuraian, pemerihalhan, pernyataan dan penerangan secara jelas dan terperinci.

Laporan kajian dipersembahkan dalam bentuk naratif sebagaimana disarankan oleh Ghazali dan Sufean (2016) iaitu dengan menulis laporan dalam bentuk pengkisahan atau penceritaan semula daripada perkara yang didengar semasa temu bual, perkara atau peristiwa yang dilihat semasa pemerhatian serta maklumat yang diperoleh melalui penelitian dokumen dan catatan nota lapangan pengkaji. Setiap sesi temu bual yang dijalankan

direkodkan menggunakan alat perakam suara *Olympus VN-732PC*. Sesi temu bual telah dijalankan sebanyak 36 sesi, iaitu tiga sesi bagi setiap peserta kajian dengan purata 40 minit bagi setiap sesi temu bual. Pemerhatian pembelajaran subjek Bahasa Malaysia di bilik darjah pula dijalankan sebanyak empat sesi bagi tempoh 60 minit setiap sesi pemerhatian menggunakan alat perakam video *Samsung-N920CDUXSG HD Video Recording*. Setiap sesi rakaman video pemerhatian pembelajaran ditranskripsikan bagi memperoleh data sokongan dalam konteks latar sosial sebenar dengan memerhatikan dan mencatatkan secara sistematik kehidupan sebenar murid (Patton 2002; Lankshear & Knobel 2004).

Kesahan dan kebolehppercayaan data kualitatif ini dinilai melalui kajian rintis, triangulasi data, catatan nota lapangan, pengesahan peserta kajian dan pengesahan pakar. Nilai persetujuan pakar dikira menggunakan rumus analisis indeks Cohen Kappa untuk tujuan pengesahan tema bagi menghasilkan kajian yang berkualiti (Cohen et al. 2000). Kajian rintis juga telah dilaksanakan bagi memberi peluang kepada pengkaji untuk belajar mengenai proses kajian, mengenal pasti masalah yang mungkin timbul dalam kajian sebenar, mendapatkan maklumat awal tentang peserta kajian serta menguji instrumen dan peralatan kajian sebagai proses formatif (Maxwell 2005; Yin 2014). Perisian *ATLAS.ti Mac version 1.6.0 (484)* digunakan bagi memudahkan pengkaji menganalisis data kualitatif yang dikumpul.

DAPATAN KAJIAN

Hasil dapatan kajian amalan pembelajaran timbal balik bahasa Melayu dalam kalangan murid peribumi Bidayuh menunjukkan murid peribumi Bidayuh mengamalkan pembelajaran secara berkumpulan yang melibatkan murid belajar bersama, berkongsi bahan bacaan bahasa Melayu, saling membimbing rakan sebaya dan menyelesaikan masalah bersama-sama. Dapatan kajian menunjukkan pengukuhan pengalaman yang berlatarkan sosial, budaya dan ekonomi meningkatkan pembelajaran bahasa Melayu murid Bidayuh. Di samping itu, dapatan kajian juga menunjukkan murid Bidayuh Sementara memperoleh pencapaian matlamat dalam pembelajaran timbal balik bahasa Melayu melalui kepuasan membaca bahan bacaan bahasa Melayu, berkeyakinan tinggi, menghargai masa dan peningkatan dalam pencapaian akademik.

PEMBELAJARAN BAHASA MELAYU BERKUMPULAN

Dalam konteks kajian ini, pembelajaran bahasa Melayu berkumpulan merupakan aktiviti pembelajaran murid belajar bersama-sama dengan rakan sebaya serta belajar tajuk dan sukatan pelajaran bahasa Melayu yang sama dan memperoleh ilmu bersama-sama. Temu bual M2 dan M3 menunjukkan bahawa murid bertukar-tukar bahan bacaan supaya memperoleh pengetahuan yang sama dari bahan yang dibaca. Bilangan murid yang ramai menyebabkan murid lebih selesa dan seronok untuk belajar bahasa Melayu bersama rakan apabila dibahagikan kepada kumpulan-kumpulan yang kecil sertamudah dipantau oleh guru. Hasil tugas atau aktiviti kumpulan cepat dan mudah disiapkan serta dikongsi bersama-sama dengan rakan sekumpulan.

Saya suka membaca buku BM di kelas sebab... sebab ramai kawan boleh baca sama-sama, belajar sama-sama dan banyak buku. Kami selalu membaca dan belajar dalam kumpulan. (M2/TB2/B33-B35)

Kalau ada ujian kami akan jawab soalan pemahaman secara sendiri. Kalau tidak ada ujian kami akan jawab dalam kumpulan dan kongsi lah jawapan itu dan belajar sama-sama. Kami belajar bersama dan bertukar-tukar pendapat lah. (M3/TB/B92-B95)

Dapatan kajian ini disokong melalui temu bual guru G1 yang menyatakan bahawa aktiviti pembelajaran bahasa Melayu di dalam bilik darjah memerlukan murid saling mempengaruhi. Pembahagian murid kepada beberapa kumpulan membantu meningkatkan penguasaan kemahiran berbahasa serta memudahkan aktiviti pembelajaran bahasa Melayu. Pembelajaran timbal balik (reciprocal) bahasa Melayu menggalakkan murid-murid pelbagai kaum bergaul mesra serta belajar bersama-sama dalam suasana yang harmoni dapat memenuhi sifat semulajadi kanak-kanak yang sememangnya perlu berada di samping rakan-rakan dalam proses pembelajaran mereka.

Dalam satu-satu minggu itu saya tidaklah fokus kepada pembelajaran menyeluruh satu kemahiran sahaja. Saya boleh gabungkan kemahiran mendengar, bertutur dan kemahiran membaca yang memerlukan murid saling mempengaruhi terutama dalam aktiviti perbincangandan lakonan watak bagi menambahkan penguasaan kemahiran berbahasa mereka. Saya akan bahagi mereka dalam beberapa kumpulan dan melakukan pembentangan ke hadapan kelas lah supaya mereka dapat belajar bersama. (G1/TB1/B89-B96)

Perkongsian bahan pembelajaran merujuk pada murid berkongsi bahan bacaan bahasa Melayu sama ada bahan bercetak mahupun bukan bercetak dan bahan elektronik mahupun bukan elektronik sebagaimana yang ditunjukkan melalui analisis dokumen bahan bacaan di sekolah. Dapatan kajian menunjukkan bahawa murid meminjam buku bacaan bagi mengatasi masalah kekurangan bahan bacaan dan berkongsi bahan bacaan tersebut dengan rakan lain selepas selesai pembacaan. Murid juga berkongsi bahan rujukan bahasa Melayu seperti kamus yang dipinjamkan

di perpustakaan mahupun bahan rujukan yang dibawa oleh guru sendiri ke dalam bilik darjah. Perkongsian bahan pembelajaran ini membuatkan murid berasa seronok dan bersemangat untuk belajar dan menjalankan aktiviti pembelajaran di dalam bilik darjah sebagaimana dijelaskan melalui temu bual murid M1 dan M7.

Saya dapat pinjam buku-buku BM dari kawan-kawan. Saya selalu pinjam dari kawan-kawan dan kongsi bahan bacaan. Kalau sudah baca kami akan tukar dengan kawan yang lain. (M1/TB3/B16-B18)

Kalau kemahiran membaca BM kami akan duduk dalam kumpulan sebab akan baca beramai-ramai. Kadang-kadang kami akan kongsi petikan bacaan dan baca bersama-sama kawan. (M7/TB1/B92-B95)

Dapatan kajian melalui temu bual guru G3 pula menunjukkan bahawa murid yang mempunyai minat yang tinggi dalam membaca mempunyai koleksi bahan bacaan sendiri. Kumpulan murid ini bersedia untuk berkongsi dan meminjamkan bahan bacaan kepada rakan lain terutama setelah selesai musim peperiksaan.

Setakat ini bagi murid yang mempunyai minat yang tinggi untuk membaca, mereka memang ada mempunyai koleksi bahan-bahan bacaan terutama selepas musim peperiksaan, mereka ini akan membawa pelbagai bahan bacaan mereka ke sekolah untuk dikongsi dengan rakan-rakan mereka. (G3/TB3/B100-B105)

Triangulasi melalui pemerhatian pembelajaran PPG1 pula menunjukkan bahawa murid saling berkongsi merujuk kamus bagi menyelesaikan latihan yang diberi guru. Jawapan yang diperoleh dijelaskan serta dikongsi bersama dengan rakan-rakan lain dalam kumpulan.

Kelihatan murid menyalin maksud perkataan BM yang dijelaskan oleh kawan mereka. Hanya beberapa orang murid yang membawa kamus tetapi masing-masing berkongsi merujuk kamus yang sama dan memberitahu kawan lain jawapan yang diperoleh. Kelihatan murid dari kumpulan lain cuba menjelaskan maksud perkataan yang dicari di dalam kamus kepada kumpulan yang berdekatan. Ada di antara murid yang mengganggu-anggukkan kepala bila ketua kumpulan menjelaskan sesuatu (PPG1/B131-B136).

Bimbingan rakan sebaya merujuk pada rakan sebaya yang lebih cerdas dalam kumpulan saling membantu rakan lain yang lemah dalam pembelajaran. Temu bual murid M1 dan M5 menunjukkan bahawa murid yang lebih faham dalam pembelajaran memberi bimbingan kepada rakan-rakan yang lain dalam kumpulan. Bimbingan daripada rakan sebaya memudahkan murid yang lemah mengikuti pembelajaran di dalam bilik darjah serta dapat terlibat dengan aktif dalam aktiviti pembelajaran sebagaimana murid cerdas yang lain.

Ya, kami akan tanya pada kawan-kawan lain yang lebih faham. Dalam kumpulan kami, kawan yang lebih faham akan bimbing dan jelaskan kepada kawan yang tidak faham (M1/TB2/B41-B43).

Bila kawan lain tak tahu jawab, mereka pun akan tanya juga saya. Jadi, kami sama-sama bimbing dan ajarkan kawan yang kurang pandai dalam kumpulan kami (M5/TB2/B71-B73).

Temu bual guru G2 pula menyatakan bahawa murid saling membimbing rakan sebaya dengan memberi penerangan jawapan kepada rakan yang lemah. Aktiviti perbincangan dalam kumpulan juga dapat membantu murid yang lemah apabila murid yang lebih cerdas membantu membetulkan kesilapan rakan-rakan lain. Murid yang lebih cerdas bersedia membimbing rakan-rakan mereka yang lemah dalam pemahaman kemahiran membaca.

Aktiviti perbincangan ini lebih kepada bimbingan rakan sebaya, contohnya bila A tidak tahu, dia akan tanya pada B. B akan memberi penerangan jawapan sekiranya dia lebih tahu. Kalau B juga tidak faham, dia akan bertanya pada C dan begitulah seterusnya sehingga bila guru rasa perlu menegaskan dan mengukuhkan lagi pemahaman mereka (G2/TB2/B96-B101).

Triangulasi melalui pemerhatian pembelajaran PPG3 menunjukkan bahawa boleh menguasai sebutan suku kata bahasa Melayu dengan baik melalui bimbingan dan komunikasi berbahasa Melayu dengan rakan-rakan sebaya. Rakan sebaya di dalam kelas berusaha membantu dan membimbing rakan lain yang lemah dalam membaca terutama dari segi sebutan.

Guru : Jack, jangan tengok kawan saja. Tanya kawan kalau tak faham.

Murid 1 : Kamu faham kah Jack?

Murid 2 : (Menggelengkan kepala)

Murid 1 : Jack, kamu baca lah kuat sikit, nanti kami tolong ajar kamu sebut perkataan yang susah (PPG3/B76-B80).

Penyelesaian masalah dalam tema pembelajaran berkumpulan merujuk pada aktiviti murid dalam kumpulan bersama-sama mencari jalan penyelesaian bagi sesuatu masalah pembelajaran yang dihadapi. Temu bual murid M3 dan M5 menunjukkan bahawa murid belajar dengan seronok apabila belajar beramai-ramai dalam kumpulan dan menyelesaikan masalah pembelajaran bersama-sama. Maklumat yang diperoleh semasa penyelesaian masalah dapat dikongsi dengan rakan-rakan lain di dalam kelas.

Kami akan membantu antara satu sama lain. Perkara yang kami tidak faham, kami akan bincang bersama. Kami lebih gembira untuk belajar, seronoklah sebab belajar ramai-ramai dan dapat selesai banyak masalah (PM/M3TB1SK2/B80-B83).

Kami akan buat kerja rumah bersama-sama dalam kumpulan. Kami akan selesaikan masalah kerja rumah bersama-sama dan tolong ajarkan kawan lain yang belum siap (PM/M5TB1SK3/B73-B75).

Temu bual guru G2 pula menunjukkan bahawa murid yang lemah lebih suka merujuk kawan untuk menyelesaikan masalah dalam pembelajaran mereka. Dalam pada itu, KSSR yang baharu juga menekankan pembelajaran penyelesaian masalah agar murid berupaya menyelesaikan masalah pembelajaran serta melatih murid berfikir di luar kotak untuk menyelesaikan soalan-soalan KBAT dalam UPSR. Masalah yang sudah diselesaikan dikongsi bersama-sama rakan-rakan lain dengan mempersembahkan hasil kerja berkumpulan di hadapan bilik darjah.

Dalam KSSR baharu sekarang lebih menekankan kepada penyelesaian masalah, jadi penguasaan kemahiran membaca bahasa Melayu sangat penting lah untuk semua subjek. Dengan menguasai kemahiran membaca yang baik, murid-murid tahap 2 ini akan dapat berfikir di luar kotak untuk menjawab soalan-soalan KBAT dalam UPSR melalui KSSR baharu sekarang ni (G2/TB3/B133-B137).

PENGUKUHAN PENGALAMAN

Pengukuhan pengalaman merujuk pada pengetahuan sedia ada mahupun pengalaman yang pernah dilalui murid dikukuhkan lagi melalui pembinaan makna membina makna ataupun ilmu pengetahuan baharu. Sub tema bagi pengukuhan pengalaman terbahagi kepada pengukuhan pengalaman melalui latar sosial, latar budayawan latar ekonomi. Temu bual murid M3 menunjukkan bahawa latar sosial murid yang berbeza iaitu ada yang datang dari bandar, pinggir bandar dan luar bandar atau kampung membantu mengukuhkan pemahaman bahasa Melayu dalam tajuk-tajuk berkaitan yang dipelajari. Di samping itu, murid yang berkemampuan dan berasal dari bandar pula bersedia membantu murid lain dengan berkongsi cerita-cerita menarik dan berkongsi bahan bacaan bahasa Melayu.

Saya akan ingat semula cerita saya sendiri yang tidak berkemampuan sedangkan kawan-kawan lain orang berada. Saya datang dari keluarga yang miskin, saya akan dapat rasakan apa perasaan orang miskin dalam cerita BM yang baca. Maksudnya saya akan kaitkan dengan pengalaman saya sendiri supaya saya lebih faham apa yang saya baca dalam subjek BM (M3/TB1/B89-B95).

Temu bual guru G1 pula menunjukkan bahawa murid peribumi bergaul dengan rakan yang datang daripada pelbagai latar sosial yang berbeza dan menggunakan bahasa ibunda yang berbeza-beza. Murid peribumi Bidayuh dapat menguasai bahasa Melayu dengan baik melalui pergaulan dengan rakan yang berbeza latar sosial. Murid peribumi Bidayuh juga bersikap pemalu, penakut dan kurang percaya dengan orang luar disebabkan kebanyakan mereka datang dari pinggir bandar atau kampung. Namun, melalui pergaulan dengan rakan pelbagai kaum dan penguasaan bahasa Melayu yang baik, mereka mudah didekati, suka berkawan, bersikap jujur, suka membantukan ceria.

Biasalah sikap murid-murid peribumi ini memang pemalu dan takut-takut. Ini mungkin disebabkan mereka datang dari latar sosial yang berbeza, ada yang dari bandar, pinggir bandar dan luar bandar atau kampung. Mereka kurang percaya dengan orang luar. Namun apabila didekati, mereka merupakan murid senang untuk berkawan, bersikap jujur, suka membantu dan ceria (G1/TB2/B91-B98).

Subtema latar budaya pula merujuk pada pengukuhan pengalaman murid melalui pelbagai latar budaya yang berbeza membantu pemahaman dalam pembelajaran. Temu bual murid M5 dan M7 menunjukkan budaya rajin bekerja yang diamalkan oleh ibu bapa diadaptasi dalam

pembelajaran bahasa Melayu. Sikap mencontohi rakan-rakan lain yang rajin membaca di perpustakaan juga membantu murid meningkatkan pencapaian prestasi bahasa Melayu. Dapatan kajian juga menunjukkan bahawa budaya berkomunikasi menggunakan bahasa Melayu di rumah dalam kalangan murid Bidayuh sudah menjadi kebiasaan disebabkan ibu bapa berasal daripada kaum yang berbeza dan bahasa ibunda yang berbeza-beza. Kepelbagaian budaya ini mendidik murid peribumi untuk saling menghormati budaya pelbagai kaum, akur dengan nasihat ibu bapa dan guru serta sikap suka bergaul dengan rakan-rakan dari kaum lain membantu mereka mengukuhkan lagi pengalaman mereka dalam pemahaman pembelajaran bahasa Melayu.

Keluarga saya di rumah bercakap dalam bahasa Melayu. Keluarga saya bercakap dalam bahasa Melayu kerana lebih senang untuk kami difahami. Lagipun ibu saya kurang fasih bercakap bahasa Bidayuh, dia faham sikit-sikit saja sebab dia orang Lun Bawang (M5/TB1/B104-B110).

Bila cikgu BM suruh buat latihan di dalam kelas mesti ada baca buku teks BM dan mesti ikut apa cikgu suruh. Ya, saya suka membaca dengan kawan-kawan lain sebab bila baca dengan kawan boleh faham dan siapkan latihan cepat. (M7/TB3/B122-B126)

Temu bual guru G2 pula menjelaskan bahawa didikan ibu bapa murid peribumi membuatkan anak-anak mereka patuh dan mudah dibimbing bila mereka berada di sekolah. Sikap dan amalan baik yang dipupuk dari rumah dibawa hingga ke sekolah. Budaya murid Bidayuh yang berani berkomunikasi dalam bahasa Melayu di sekolah dan mempunyai kesungguhan bersaing dengan rakan-rakan sebaya menyebabkan mereka dapat menguasai bahasa Melayu dengan baikserta tidak ketinggalan dalam pelajaran. Pengukuhan pengalaman murid berlaku melalui pergaulan murid dengan pelbagai kaum dan mengadaptasi budaya rajin belajar apabila murid ditempatkan di dalam kelas yang mempunyai pencapaian akademik yang baik.

Sikap rajin membaca bahan bacaan bahasa Melayu ini mungkin disebabkan budaya murid Bidayuh yang berani berkomunikasi dalam bahasa Melayu di sekolah dan mempunyai kesungguhan bersaing dengan kawan-kawan lain supaya tidak ketinggalan dalam pelajaran. Persaingan yang sihat dalam kalangan murid Tahap 2 ini jelas dapat dilihat bila dekat musim peperiksaan menyebabkan mereka dapat menguasai kemahiran membaca dengan baik apabila mereka bersungguh-sungguh mengulang-kaji pelajaran (LB/G2TB3SK2/B151-B158).

Subtema latar ekonomi pula menunjukkan pengukuhan pengalaman murid melalui pelbagai latar belakang ekonomi keluarga yang berbeza membantu pemahaman murid dalam pembelajaran. Temu bual murid M2 dan M5 menjelaskan bahawa murid yang berkemampuan membantu meminjamkan bahan bacaan kepada rakan lain yang kurang berkemampuan. Murid juga belajar berdikari untuk mengumpul duit mendapatkan bahan bacaan yang digemari selain daripada menghargai dan menghormati kawan yang membantu meminjamkan bahan-bahan bacaan.

Saya beli sendiri buku cerita BM kalau cukup duit dan pinjam dari kawan juga sebab dia banyak buku cerita BM dan dia mampu beli banyak buku (M2/TB2/B44-B45).

Ada juga saya pinjam buku BM dari kawan-kawan ... tapi kadang-kadang ada juga yang tak mahu bagi pinjam. Mungkin sebab mereka beli buku tu mahal, sayang lah kalau kawan bagi rosak dan hilangkan buku tu nanti. Kalau buku itu mahal saya tidak mampu nak ganti kalau hilang (M5/TB3/ B113-B117).

Temu bual dengan peserta kajian guru G4pula menunjukkan bahawa murid menghadapi masalah dari segi rujukan kamus bahasa Melayu yang mahal di pasaran. Namun, murid yang berkemampuan sedikit sebanyak dapat menyelesaikan masalah yang dihadapi dengan meminjamkan kamus dan bahan rujukan lain dalam kumpulan pembelajaran mereka. Analisis dokumen peminjaman kamus menunjukkan murid gemar meminjam kamus bahasa Melayu semasa pembelajaran bahasa Melayu.

Murid-murid ini menghadapi masalah dari segi rujukan kamus kerana buku-buku kamus ini seperti kamus peri bahasa dan simpulan bahasa agak mahal di pasaran. Setakat ini terlalu sedikit murid yang dapat memiliki rujukan kamus sendiri, iaitu dalam kalangan keluarga yang mampu. Murid-murid yang memiliki kamus ini akan berkongsi dengan kawan-kawan lain belum memiliki kamus (G4/TB3/B105-B112).

PENCAPAIAN MATLAMAT PEMBELAJARAN BAHASA MELAYU

Pencapaian matlamat melalui penguasaan kemahiran membaca merujuk pada kejayaan atau merealisasikan sesuatu sasaran mahupun keputusan cemerlang dalam pembelajaran. Sub-sub tema pencapaian matlamat terdiri daripada kepuasan membaca, pembinaan keyakinan diri, menghargai masa, peningkatan akademi. Temu bual murid M8 menunjukkan bahawa murid berasa gembira dan terhibur apabila membaca banyak buku kerana membaca dapat membantu murid melupakan masalah yang dihadapi. Murid juga berpuas hati apabila dapat memperbaiki pencapaian dalam mata pelajaran lain melalui ulang kaji dan pembacaan yang banyak. Di samping itu, murid juga dapat memahami teknik-teknik menjawab soalan peperiksaan bahasa Melayu.

Bila saya banyak baca buku dan baca buku rujukan, subjek BM saya boleh dapat markah yang baik. Subjek Sains, Sejarah, Moral dan lain-lain pun sama. Bila saya banyak membaca saya dapat faham cara-cara nak jawab soalan dalam peperiksaan dan dapat markah tinggi dalam subjek itu (M8/B126-B130).

Temu bual guru G4 menjelaskan bahawa buku sebagai teman setia murid peribumi bagi mendapatkan tambahan ilmu berbanding murid lain di bandar yang berpeluang mendapat akses pendidikan yang lebih berkualiti. Memadai dengan buku cerita yang menarik dapat memberi kepuasan membaca kepada murid untuk memperoleh ilmu baharu. Bahan bacaan bahasa Melayu yang menarik ini

menghubungkan murid dengan dunia luar yang jauh lebih maju berbanding dunia realiti kehidupan mereka.

Saya andaikan buku sebagai teman setia murid peribumi ini disebabkan mereka tidak seperti murid di bandar yang bernasib baik dengan segala kemudahan pembelajaran yang moden. Kalau murid lain mendapat kepuasan belajar melalui akses pembelajaran internet, murid peribumi memadai dengan bahan bacaan yang menarik seperti buku-buku cerita BM. Buku-buku inilah yang membekalkan ilmu tambahan murid peribumi untuk berinteraksi dengan dunia luar mereka (G4/TB3/B136-B143).

Subtema pembinaan keyakinan diri dalam tema pencapaian matlamat merujuk pada keberanian murid menghadapi cabaran, bersikap positif dan aktif dalam pembelajaran mereka. Temu bual murid M5 dan M6 menunjukkan bahawa kesungguhan untuk mencapai matlamat memberi peluang kepada murid belajar dengan seronok serta menghilangkan rasa takut dan rasa segan mereka. Pembelajaran bahasa Melayu membuatkan murid berasa lebih yakin dan berani walaupun sekali sekala melakukan kesilapan dalam sebutan mereka. Sehubungan itu, membaca lebih banyak bahan bacaan menjadikan murid juga lebih yakin untuk menyiapkan tugas dan kerja rumah mereka.

Dalam kumpulan kami selalu membaca kuat supaya bersemangat, lebih berani dan yakin. Kalau ada yang salah, cikgu akan membetulkan bacaan BM kami (M5/TB2/B50-B54).

BM sangat mudah untuk difahami. Kalau kita guna bahasa yang lain, kawan-kawan lain tidak faham. Bila bercakap dalam BM, kita lebih yakin dan berani, kita tidak takut-takut untuk bergaul dengan kawan lain (M6/TB1/B79-B82).

Temu bual guru G2 yang menyatakan bahawa kemahiran membaca bahasa Melayu membantu murid lancar bertutur serta lebih yakin dan berani dalam berkomunikasi. Penggunaan bahasa Melayu murid peribumi kurang gramatis disebabkan pengaruh bahasa ibunda mereka. Murid digalakkan untuk berbual dan berbincang dengan menggunakan bahasa Melayu sepenuhnya bagi membina keyakinan diri menggunakan hujah-hujah yang bernas.

Belajar bahasa Melayu ni sangat membantu murid saya lancar bertutur, berani dan yakin dalam berkomunikasi. Walaupun pada saya lah ... komunikasi mereka itu agak kasar seperti bahasa pasar, maksud saya bukan lah bahasa pasar yang tidak baik tetapi maksud saya ialah bahasa Melayu yang kurang gramatis. Namun, saya lihat itu sebagai satu perkembangan yang baik untuk murid-murid saya membina keyakinan diri dan struktur bahasa Melayu mereka boleh diperbaiki dalam pembelajaran di dalam kelas (G2/TB1/B65-B73).

Triangulasi melalui pemerhatian pembelajaran PPG3 menunjukkan bahawa terdapat murid yang takut-takut memberikan jawapan apabila disoal oleh guru. Namun, murid tersebut berjaya dan berani memberikan jawapan dengan bantuan rakan dalam kumpulan. Matlamat dalam pembelajaran bahasa Melayu dapat dicapai melalui pembelajaran timbal balik.

Kelihatan murid mula bertanyakan dan merujuk jawapan dari kumpulan lain. Kelas agak riuh dan bising, murid berjalan dan bertanya dengan kumpulan yang lain. Guru juga menyoal beberapa orang murid dalam kumpulan tentang teks yang dibaca. Ada di antara murid yang kelihatan takut-takut apabila disoal guru. Akhirnya, murid tersebut berani memberikan jawapan dengan bantuan kawan-kawan lain dalam kumpulan mereka (PPG3SK3/B116-B121).

Subtema menghargai masa dalam pembelajaran bahasa Melayu merujuk pada penggunaan masa secara manfaat dengan melakukan sesuatu yang berfaedah dan bersungguh-sungguh dalam aktiviti pembelajaran mereka. Temu bual murid M7 menunjukkan bahawa murid menghargai masa dengan memanfaatkan masa belajar sepenuhnya di dalam bilik darjah, manakala masa lapang di rumah pula diluangkan dengan aktiviti membaca pelbagai bahan bacaan. Murid juga dapat menjalankan tugas berkumpulan dengan baik disiapkan dalam masa yang ditetapkan.

Kalau banyak perkataan kami bahagi dengan kawan lain cari. Lepas itu kami kumpulkan jawapan dan kongsi jawapan sama-sama ... supaya tak buang masa dan cepat siap. Seorang akan cari makna satu atau dua perkataan dalam kamus. Lepas itu kami kongsi sama-sama lah jawapan itu (M7/TB2/B86-B91).

Temu bual guru G2 pula menunjukkan murid diberi latihan susulan berbentuk kerja rumah agar masa untuk aktiviti kemahiran membaca di dalam bilik darjah dapat dimanfaatkan. Murid juga dilatih untuk membiasakan diri mengawal masa semasa aktiviti membaca dan bercerita di dalam bilik darjah agar tidak mencapah pada tajuk-tajuk yang tidak berkaitan. Di samping itu, aktiviti soal jawab dalam pembelajaran bahasa Melayu dijalankan secara berkumpulan supaya lebih jelas, terkawal dan menjimatkan masa.

Murid-murid sekarang lebih kreatif bila menjelaskan sesuatu. Kadang-kadang kita sebagai guru perlu mengawal perbincangan mereka kerana mereka akan berlanjutan bercerita tentang pengalaman mereka. Contohnya bila berbincang tentang tajuk "hobi saya" mereka akan dengan seronok menceritakan hobi mereka sehingga mencapah ke tajuk-tajuk lain. Kita perlu kawal untuk menjimatkan masa dan memberi peluang kepada murid lain juga (G2/TB/B110-B118).

Subtema peningkatan akademik pembelajaran bahasa Melayu murid peribumi Bidayah bermaksud murid berjaya mencapai sasaran pencapaian yang lebih baik daripada sasaran sebelumnya dalam ujian mahupun peperiksaan. Temu bual murid M4 dan M8 menunjukkan bahawa murid gembira apabila dapat mencapai matlamat untuk lulus dengan cemerlang dalam peperiksaan melalui pembacaan yang banyak. Membaca buku dalam bahasa Melayu membantu murid mendapat banyak maklumat untuk semua mata pelajaran. Justeru, murid dapat memperbaiki pencapaian markah bagi kesemua mata pelajaran tersebut dengan pembacaan dan ulangkaji yang bersungguh-sungguh.

BM banyak membantu saya faham cerita sejarah sebab buku sejarah ditulis dalam BM. Bila banyak baca buku, saya dapat lulus dengan baik dalam semua subjek. Subjek yang susah macam Sains dan Math pun boleh lulus juga (M4/TB3/B77-B81).

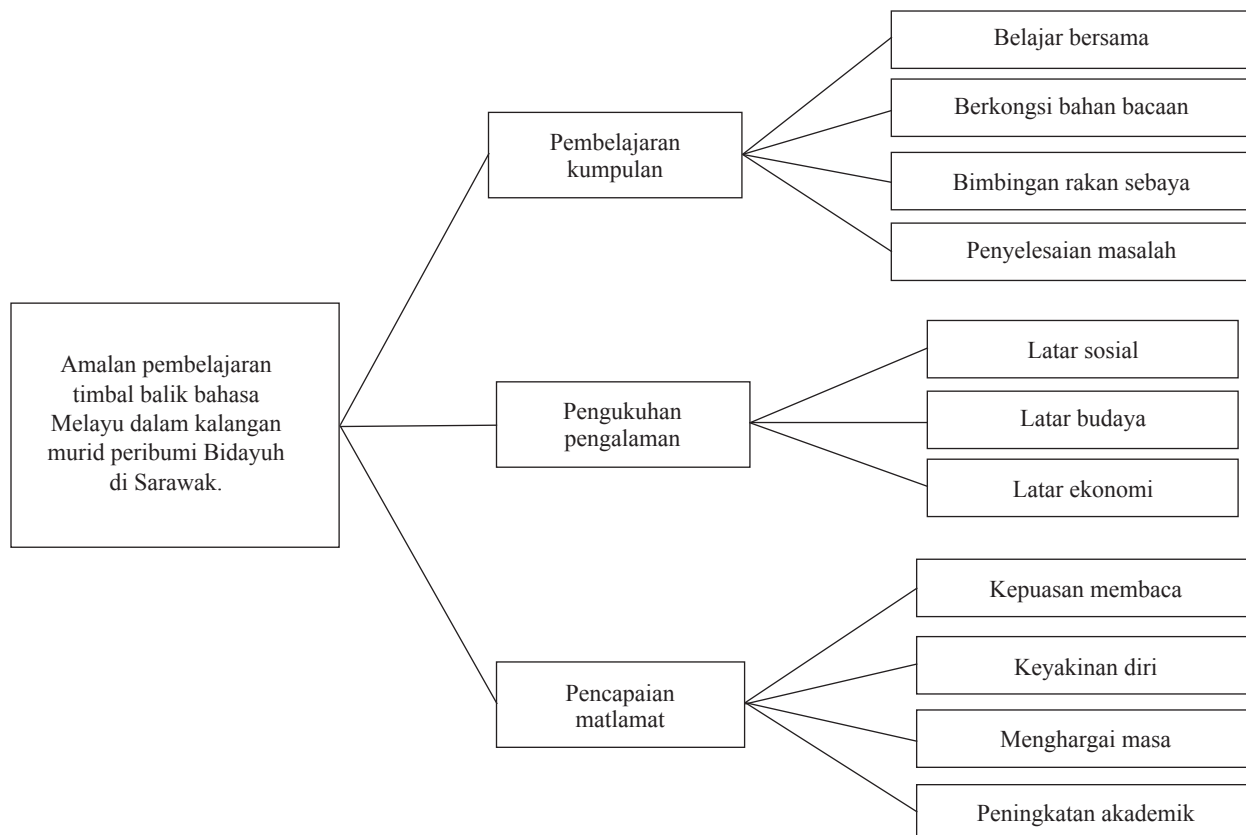
Ya, bila saya banyak baca buku dan baca buku rujukan, subjek BM saya boleh dapat markah yang baik. Subjek Sains, Sejarah dan lain-lain pun sama. Bila saya banyak membaca saya dapat faham cara-cara nak jawab soalan dalam peperiksaan dan dapat markah tinggi dalam subjek itu (M8/TB3/B130-B134).

Temu bual guru G4 menunjukkan bahawa murid yang rajin membaca pelbagai bahan bacaan akan dapat menguasai bahasa Melayu dengan baik dan cemerlang. Murid mampu mengumpul maklumat, menapis maklumat dan menyusun maklumat dengan baik. Sikap rajin membaca dapat meningkatkan pencapaian akademik murid dalam semua mata pelajaran. Hal ini disebabkan murid yang rajin membaca bahasa Melayu menguasai istilah-istilah dalam mata pelajaran lain serta dapat meningkatkan pencapaian akademik mereka. Sebaliknya, murid yang bersikap malas membaca akan terus ketinggalan dalam pelajaran mereka.

Pada pendapat saya kemahiran membaca bahasa Melayu ini sangat membantu murid-murid menguasai mata pelajaran lain. Bagi saya lah, bahasa Melayu ni ialah kunci ke arah pencapaian cemerlang murid dalam semua mata pelajaran. Bahan bacaan dalam bahasa Melayu ini sememangnya merangkumi semua mata pelajaran, jadi secara langsung murid akan dapat mengulangkaji

semua mata pelajaran dengan hanya membaca bahan bacaan buku teks yang ditulis dalam bahasa Melayu. Kalau murid sudah menguasai kemahiran membaca bahasa Melayu, pembelajaran murid dalam mata pelajaran lain boleh berjalan dengan lancar (G4/TB3/B124-B135).

Secara rumusan, dapatan kajian menunjukkan amalan pembelajaran secara berkumpulan memberi murid peluang belajar bersama-sama dalam tahap yang sama serta menggunakan sukatan pelajaran kemahiran membaca bahasa Melayu KSSR yang sama. Murid bersedia untuk berkongsi bahan bacaan bagi mengatasi kekangan kekurangan bahan bacaan. Pembelajaran berkumpulan juga menggalakkan murid yang cerdas membimbing rakan sebaya yang lemah dalam pembelajaran serta bersama-sama menyelesaikan masalah secara berkumpulan. Di samping itu, pembelajaran timbal balik dalam kemahiran membaca bahasa Melayu juga menggalakkan pengukuhan pengalaman murid yang dibentuk melalui latar sosial, latar budayadan latar ekonomi yang berbeza dalam kalangan murid. Seterusnya, pencapaian matlamat dalam kemahiran membaca bahasa Melayu juga dibina melalui kepuasan murid membaca pelbagai bahan bacaan. Murid juga berupaya membina keyakinan diri, menghargai masa serta dapat mencapai peningkatan dalam akademik. Rumusan dapatan kajian ditunjukkan melalui pemetaan tema dan sub tema dalam Rajah 1.

RAJAH 1. Pemetaan Tema dan Subtema Amalan Pembelajaran Timbal Balik Bahasa Melayu Murid Peribumi Bidayuh di Sarawak

PERBINCANGAN DAPATAN DAN IMPLIKASI KAJIAN

Amalan kesepakatan dan pembelajaran bersama dipupuk sejak dari zaman nenek moyang diwarisi oleh murid peribumi dalam pembelajaran mereka. Perbincangan untuk menyelesaikan masalah secara *reciprocate* yang dijalankan di rumah 'baruk' oleh orang tua dan para pemimpin peribumi Bidayuh diaplikasikan oleh murid peribumi di dalam bilik darjah (Minos 2000; Caesar 2007). Corak pembelajaran melalui penyelesaian masalah ini dipengaruhi oleh budaya dan cara hidup murid peribumi Bidayuh dibesarkan. Pembelajaran melalui penyelesaian masalah dalam kalangan murid peribumi berkait rapat dengan budaya dan cara menghormati orang tua melalui interaksi sosial dan gabungan psikologi pembelajaran (Ratna Wismawati, 2010), Ting & Ling, 2011; Abdul Razak & Norani 2011; Batik Bidin 2011) Aktiviti berkumpulan dalam pembelajaran bahasa Melayu di dalam bilik darjah menyebabkan murid suka melibatkan diri, saling bergantung dan bekerja bekerjasama serta menjadikan murid seronok untuk belajar bahasa Melayu (Ong & Zamri Mahamod 2014). Pembelajaran bahasa Melayu menjadi bermakna apabila murid dapat menerapkan kemahiran generik seperti berkomunikasi, kerja berkumpulan, merancang dan mengelola aktiviti pembelajaran, penyelesaian masalah dan aplikasi TMK dalam pembelajaran (Umi Nadiha et al. 2011). Amalan pembelajaran timbal balik secara berkumpulan ini juga menyeronokkan murid menunjukkan dapatan yang selari dengan kajian Abdul Rasid dan Hasmah (2013) yang mendapati bahawa amalan pembelajaran bahasa Melayu yang menyeronokkan ialah apabila murid dapat belajar dengan mengetengahkan bakat semula jadi mereka melalui bimbingan pengajaran guru.

Aktiviti pembelajaran berkumpulan melatih sifat kepimpinan pelajar serta jati diri murid dalam memaksimumkan pencapaian matlamat dalam kumpulan (Foster & Carboni 2009). Amalan pembelajaran timbal balik kemahiran membaca bahasa Melayu secara aktiviti berkumpulan ini diketengahkan oleh pelopor teori pembelajaran konstruktivisme (Dewey 1938; Ausubel 1963; Brunner & Brand 1966; Piaget 1970). Pembelajaran berkumpulan membantu guru mengawal bilik darjah dengan lebih teratur serta memudahkan proses pengajaran dan pembelajaran sesuai dengan konsep pembelajaran abad ke 21. Aktiviti berkumpulan yang juga dikenali sebagai kerja berpasukan menjadi lancar dan berkesan apabila setiap ahli bertanggungjawab mencapai matlamat kumpulan melalui kerjasama yang padu dan hubungan yang erat dalam kalangan ahli kumpulan (Yeop Hussin 2006; Zamri et al. 2008; Umi Nadiha et al. 2011). Aktiviti kumpulan memudahkan proses pembelajaran murid terutama aktiviti latihan berbentuk penyelesaian masalah bagi membina sikap positif dalam diri murid serta menjadikan aktiviti pembelajaran lebih efektif (Ghazali & Shamsudin 2014). Penyelesaian masalah melatih murid berfikir secara kritis dan kreatif serta membantu murid

menyelesaikan tugas pada masa yang ditetapkan (Umi Nadiha et al. 2011).

Pembelajaran berkumpulan juga menggalakkan murid yang cerdas membimbing rakan sebaya yang lemah dalam pembelajaran serta bersama-sama menyelesaikan masalah secara berkumpulan. Dapatan kajian ini menyamai kajian Cantrell et al. (2010) yang mendapati murid yang menerima intervensi pembelajaran secara penyelesaian masalah membantu meningkatkan pemahaman murid dalam pembelajaran. Pembelajaran bahasa Melayu yang menyeronokkan memberi peluang kepada pelajar membina pengetahuan secara aktif melalui proses saling mempengaruhi dalam pembelajaran berkumpulan (Celinea 2009; Shaffe et al. 2011). Kepelbagaian budaya dan anutan agama mengajar murid saling menghormati dan menghargai rakan-rakan dan guru mereka. Dapatan kajian ini selari dengan teori pembelajaran konstruktivisme yang menekankan pembelajaran reflektif melalui pengalaman untuk membina pengetahuan baharu yang lebih bermakna (DePlanty, Coulter-Kern & Duchane 2007).

Menurut Batik Bidin (2011) murid peribumi lebih menggemari gaya pembelajaran yang mempunyai elemen persekitaran yang berkaitan dengan kehidupan mereka. Kajian ini juga menyokong kajian Bouchamma, Poulin dan Ruel (2014) yang menyatakan hubungan kait pembelajaran dengan pengalaman lalu mereka dapat meningkatkan penguasaan makna pemahaman pembelajaran murid. Dapatan kajian juga menunjukkan bahawa murid peribumi Bidayuh mengadaptasi budaya rajin bekerja yang diamalkan oleh ibu bapa dan suku kaum mereka dan mencontohi sikap rajin membaca dalam kalangan rakan-rakan mereka. Dapatan kajian ini juga menyokong kajian (Caesar 2007) yang mendapati bahawa masyarakat peribumi Bidayuh cenderung untuk berpandangan secara kontemporari dan sangat berhati-hati terhadap sesuatu perkara serta berfikir secara teoritikal agar dapat memberi kesan terhadap pembelajaran mereka.

Pengukuhan pengalaman dalam pembelajaran membina kesediaan murid dalam pembelajaran timbal balik. Dapatan kajian ini selari dengan kajian Norwaliza (2014) yang mendapati bahawa murid orang asli tidak dapat mengingat pembelajaran lepas disebabkan guru tidak menghubungkan isi kandungan pelajaran yang berkaitan dengan persekitaran pembelajaran murid serta perkara-perkara yang pernah mereka lalui atau pelajari. Dapatan kajian ini juga selari dengan kajian Beynon (2008) yang mendapati bahawa pembelajaran murid peribumi Amerika berkait rapat dengan pembelajaran experiential berhubung dengan sumber-sumber budaya dan cara hidup masyarakat peribumi Amerika.

Selain itu, dapatan kajian ini juga menyokong kajian Whitinui (2010) yang mendapati bahawa murid peribumi Maori di New Zealand cenderung dengan didikan berkaitan budayawan adat resam masyarakat peribumi Maori untuk mempelajari dan menyelesaikan sesuatu perkara menarik minat dan menggalakkan murid peribumi Maori terlibat aktif dalam aktiviti pembelajaran. Amalan pembelajaran

bahasa Melayu murid peribumi Bidayuh cenderung ke arah pencapaian matlamat yang disasarkan untuk memperoleh pengetahuan baharu. Justeru matlamat untuk mencapai peningkatan dalam akademik mendorong murid ke arah pembelajaran yang aktif dan positif (DePlanty, Coulter-Kern & Duchane 2007; Desautel 2009). Murid peribumi mempunyai rangsangan motivasi intrinsik yang tinggi untuk mempelajari sesuatu yang baharu serta bertanggungjawab positif terhadap pembelajaran (Batik Bidin 2011; Celinea & Zamri 2016a). Hal ini demikian, murid peribumi kurang terdedah dengan interaktif hiburan yang berasaskan aplikasi maya. Dapatan kajian ini selari kajian Norwaliza (2014) yang mendapati bahawa budaya persekitaran murid peribumi dan Orang Asli relevan kepada pembelajaran terhadap perkara yang dipelajari dikaitkan dengan pengalaman persekitaran budaya untuk mereka contoh. Justeru, amalan pembelajaran timbal balik yang bersifat amalan pembelajaran dua hala serta melibatkan interaksi sosial yang aktif bagi memecahkan kebuntuan dalam pembelajaran serta memberi rangsangan motivasi kepada murid peribumi di dalam bilik darjah.

Dapatan kajian juga menunjukkan murid peribumi Bidayuh lebih berpandangan jauh, membina keyakinan diri dalam pembelajaran timbal balik bahasa Melayu dengan matlamat untuk meningkatkan pencapaian diri dalam akademik. Dapatan kajian ini menyokong kajian Marzano, Pickering dan Pollock (2001) dan Sporer et al. (2009) yang mendapati bahawa pembelajaran timbal balik secara aktiviti berkumpulan mencungkil bakat dalam menyumbang dan memperkembang idea dalam kalangan murid dan membuatkan mereka lebih dengan berani dan berkeyakinan untuk meningkatkan pencapaian diri. Gaya pembelajaran bahasa Melayu yang berasaskan elemen persekitaran dan elemen psikologi reflektif dan analitikal membantu murid peribumi memperoleh pencapaian yang baik dalam bahasa Melayu (Batik Bidin 2011). Dapatan kajian ini juga selari dengan kajian Menurut Whitnui (2010) yang mendapati bahawa elemen budaya dalam pembelajaran bahasa menarik minat murid peribumi Maori di New Zealand untuk mempelajari sesuatu perkara yang baharu serta mempunyai matlamat untuk berjaya dalam akademik. Justeru, peningkatan pencapaian murid dalam pembelajaran dipengaruhi oleh minat terhadap subjek yang dipelajari, kemahiran kerja berpasukan dan kemahiran penyelesaian masalah (Skolnick 2009).

IMPLIKASI TERHADAP TEORI DAN PEMBELAJARAN BAHASA MELAYU

Implikasi terhadap teori pembelajaran konstruktivisme dalam amalan pembelajaran timbal balik murid peribumi memperlihatkan berlakunya pengumpulan maklumat semasa pembelajaran kemahiran membaca bahasa Melayu. Di samping itu, murid juga berjaya menghubungkan pengalaman lalu mereka dengan perkara baharu yang dipelajari. Dapatan kajian ini memberi implikasi terhadap

teori pembelajaran konstruktivisme kerana murid dapat belajar melalui pembinaan makna yang berlaku secara semula jadi apabila murid memahami sesuatu yang berlaku di sekeliling mereka dan membentuk konstruk maklumat baharu sebagaimana yang dijelaskan oleh pelopor teori konstruktivisme, iaitu Vygotsky (1934), Piaget (1954) dan Brunner (1975). Prinsip pembelajaran konstruktivisme melibatkan pembelajaran sebenar berlaku dengan aktif jika melibatkan konstruk sosial di mana murid belajar secara berkumpulan, berkongsi idea dan matlamat dalam pembelajaran sesuai dengan konsep pembelajaran abad ke 21 (Gagnon & Collay 2006). Alizah Lambri (2016) yang menjelaskan bahawa pembelajaran berdasarkan teori konstruktivisme menjadikan murid sebagai individu yang berdikari, berfikiran terbuka, serta mempunyai kebolehan berfikir secara kreatif dan kritis dalam proses memperoleh ilmu.

Implikasi dalam teori pembelajaran metakognitif, iaitu teori pembelajaran yang berasaskan proses berfikir seseorang individu untuk mengurus tingkah laku, mengawal dan menggunakan minda (Morgan & Mac Kinnon 2006; Pressley & Harris 2006; Coutinho & Neuman 2008). Menurut Abdul Rasid (2011) dan Nor Hasbiah et al. (2013), pemahaman pembelajaran bahasa Melayu murid bergantung pada gabungan dari segi pengetahuan bahasa, gaya pemikiran metakognitif dan pengalaman pembelajaran murid. Perkembangan metakognitif murid berlaku dalam pembelajaran bahasa Melayu untuk memahami maklumat yang terkandung dalam teks yang dibaca (Nur Aisyah & Zamri 2014; Raihana et al. 2016). Penggunaan strategi metakognitif dalam pembelajaran bukan sahaja dapat efektif diaplikasikan di bilik darjah malah dapat digunakan murid untuk pembelajaran di rumah (Caliskan & Sanbul 2011; Muhammad Azhar et al. 2014). Proses pembelajaran bahasa Melayu menjadi lebih efektif apabila murid mengaplikasikan strategi metakognitif serta membantu mereka mencapai tahap pemahaman yang tinggi (Yahya & Maszuraimah 2013; Yahya Othman et al. 2014; Faridah 2015). Justeru, perkembangan metakognitif murid peribumi berlaku apabila murid boleh berfikir secara kritis dan analitik semasa membuat penilaian dalam pembelajaran mereka.

Implikasi terhadap teori pembelajaran koperatif pula menunjukkan pembelajaran bahasa Melayu secara berkumpulan dapat melahirkan sifat saling menghargai dan menghormati dengan sokongan guru dan orang dewasa di sekeliling mereka (Sam Mukhtar et al. 2011; Zamri & Nur Aisyah 2011). Pembelajaran bahasa Melayu merupakan proses murid melengkapkan diri dengan pengetahuan bahasa bagi memanfaatkan kemahiran berbahasa untuk keperluan hidup apabila murid berhadapan dengan masyarakat luar (Zulkifli 2013). Oleh yang demikian, amalan pembelajaran timbal balik bahasa Melayu melibatkan pembelajaran bersemuka yang menemukan murid dengan guru saling berinteraksi secara koperatif untuk memberi, memperoleh dan berkongsi

maklumat, pengalaman dan ilmu pengetahuan (Johnson & Johnson 2000).

Minat dan dorongan belajar bahasa Melayu secara koperatif serta kesungguhan untuk memperoleh pencapaian yang baik dalam pelajaran menggalakkan murid berminat dalam pembelajaran di dalam bilik darjah (Zamri 2012; Zuraini Jusoh et al. 2013; Aniza & Zamri 2015). Hal ini selaras dengan saranan KPM, KSSR BM (2014) untuk mempromosikan pembelajaran koperatif bagi membolehkan murid belajar bersama serta mengintegrasikan pendidikan melalui sukatan pelajaran yang sama bagi setiap mata pelajaran di sekolah. Dapatan kajian juga memberi implikasi dalam bidang pendidikan bahasa Melayu terutama pendidikan bahasa Melayu di peringkat sekolah rendah seperti yang terkandung dalam DSKP BM, KSSR 2015. Perlaksanaan KSSR baharu ini dirangka semula berdasarkan tanda aras antarabangsa bagi memastikan murid memiliki kemahiran yang diperlukan untuk bersaing di peringkat global. Justeru, pembelajaran timbal balik bahasa Melayu adalah transformasi pembelajaran di sekolah rendah sesuai dengan penetapan berasaskan standard kandungan, standard pembelajarandan standard pentaksiran KSSR yang baharu.

Kajian ini seterusnya membawa implikasi terhadap perubahan tingkah laku murid peribumi terhadap pembelajaran bahasa Melayu. Perubahan tingkah laku murid melibatkan sikap mengutamakan pembelajaran untuk mencapai peningkatan akademik (Nor Hasbiah et al. 2013; Ilangko et al. 2014). Ciri-ciri istimewa yang terdapat dalam amalan pembelajaran suku kaum peribumi perlu diketengahkan selaras dengan pelaksanaan penerapan komuniti ASEAN oleh KPM yang dilaksanakan oleh BPK. PdPc bahasa Melayu yang berkesan di dalam bilik darjah melibatkan interaksi murid dan guru bagi mewujudkan kesefahaman dan keseronokan dalam pembelajaran (Zamri & Nor Razah 2011; Batik Bidin 2011; Syofia Ulfah et al. 2012; Rozaiman 2015).

Implikasi terhadap pendidikan di negeri Sarawak pula, masih terlalu banyak kekurangan yang perlu diperbaiki khasnya dari segi prasarana pendidikan yang melibatkan kemudahan asas pembelajaran, bahan bantu pembelajarandan kemudahan aplikasi Teknologi Maklumat dan Komunikasi (TMK). Kelengkapan kemudahan pembelajaran mempengaruhi pembelajaran bahasa Melayu dan peningkatan akademik murid (Zamri & Mohamed Amin 2008; Zulkifli 2015). Kemudahan asas pembelajaran dan sumber kewangan mempunyai pertalian yang rapat dalam menentukan standard dan pencapaian pembelajaran murid dalam akademik (Ramle et al. 2013). Verifikasi Bekalan Bacaan Tambahan (BBT) oleh JPN perlu dilakukan dengan lebih kerap bagi memastikan bahan bacaan di perpustakaan dan pusat sumber sekolah sentiasa mencukupi untuk kegunaan murid dan guru untuk tujuan PdP. Dalam merealisasikan hal ini, pihak Bahagian Teknologi Pendidikan Negeri (BTPN) dan Pusat Kegiatan Guru (PKG) perlu lebih kerap memantau dan

memberi khidmat bantu khususnya ke sekolah-sekolah di kawasan pinggir bandar dan luar bandar bagi menambah baik program pembangunan pusat sumber sekolah serta menggalakkan program literasi maklumat dan galakan membaca dalam kalangan murid.

KESIMPULAN

Pembelajaran bahasa Melayu dalam kalangan murid peribumi perlu diketengahkan bagi membantu murid peribumi mencapai kecemerlangan dalam bidang pendidikan serta memartabatkan penggunaan dan penguasaan bahasa kebangsaan dalam kalangan murid peribumi Bidayuh. Amalan pembelajaran timbal balik dalam bahasa Melayu merupakan usaha ke arah mempertingkatkan penguasaan kemahiran membaca bahasa Melayu dalam kalangan murid peribumi Bidayuh. Melalui penguasaan bahasa Melayu, murid peribumi apabila dewasa mampu berkomunikasi dengan lancar serta yakin dan berani berinteraksi dengan masyarakat luar apabila berhadapan dengan alam kerjaya yang lebih mencabar. Penguasaan bahasa Melayu adalah titik tolak untuk murid peribumi menguasai bahasa dunia yang lain bagi melonjakkan pencapaian akademik serta menyediakan mereka meneroka dunia luar yang lebih mencabar.

Amalan pembelajaran timbal balik bahasa Melayu murid peribumi Bidayuh berbeza dengan pembelajaran timbal balik di negara luar disebabkan keistimewaan diwarnai dengan kepelbagaian suku kaum dan etnik yang belajar bersama di bawah sukatan pelajaran yang selaras bagi semua kaum. Bahasa Melayu dijadikan bahasa perantara dan bahasa komunikasi bagi kepelbagaian kaum. Dapatan kajian juga memperlihatkan bahawa amalan pembelajaran timbal balik bahasa Melayu dapat membantu murid mencapai peningkatan akademik bukan sahaja dalam mata pelajaran bahasa Melayu, bahkan juga dalam semua mata pelajaran lain yang ditawarkan di peringkat UPSR. Amalan pembelajaran timbal balik bertujuan untuk meningkatkan pengetahuan dan kesedaran berkaitan dengan komuniti ASEAN dalam kalangan murid sekolah rendah. Usaha berterusan serta inisiatif pelbagai pihak diharapkan sentiasa dilaksanakan ke arah kecemerlangan pendidikan murid peribumi.

Guru bahasa Melayu juga perlu didedahkan dengan pengajaran dan pembelajaran timbal balik dalam usaha melalui latihan dalaman (LDP) dan bengkel PdPc dalam usaha mendekati murid peribumi untuk memahami dan menghayati keperluan pembelajaran mereka. Usaha ini selari dengan program kesedaran mempromosikan komuniti ASEAN yang dilaksanakan di semua Jabatan Pendidikan Negeri (JPN), Institut Pendidikan Guru (IPG) dan Matrikulasi melaksanakan program kesedaran, publisitidan promosi berkaitan komuniti ASEAN di peringkat sekolah, IPG dan Matrikulasi di seluruh negara (KPM, BPK 2015).

RUJUKAN

- Abdul Rasid Jamian. 2011. Permasalahan kemahiran membaca dan menulis bahasa Melayu murid-murid sekolah rendah di luar bandar. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 1(1): 1-12.
- Abdul Rasid Jamian & Hasmah Ismail. 2013. Pelaksanaan pembelajaran menyeronokkan dalam pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 3(2): 49-63.
- Abdul Razak Zakaria & Norani Mohd. Salleh. 2011. Konteks keluarga dan hubungannya dengan penglibatan ibu bapa dalam pendidikan anak-anak di sekolah menengah. *Jurnal Pendidikan Malaysia* 36(1): 35-44.
- Alizah Lambri. 2016. Pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu berpusatkan pelajar di universiti awam: Pelaksanaan dan penerimaan pelajar. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship* 2(2): 31-43.
- Aniza Ahmad & Zamri Mahamod. 2015. Pelaksanaan aktiviti pembelajaran berasaskan masalah dalam proses pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu. *PENDETA - Jurnal Bahasa dan Sastera Melayu* 6(1): 98-117.
- Batik Bidin. 2011. Stail pembelajaran bahasa Melayu sebagai bahasa kedua dalam kalangan pelajar peribumi di Sarawak. Tesis Doktor Falsafah. Fakulti Pengajian Pendidikan, Universiti Putra Malaysia, Serdang.
- Ballinger, S.G. 2013. Towards a cross-linguistic pedagogy: Biliteracy and reciprocal learning strategies in French immersion. *Journal of Immersion and Content-Based Language Education* 1(1): 131-148.
- Bouchamma, Y., Poulin, V. & Ruel, C. 2014. Impact of reading strategy use on girls' and boys' achievement. *Reading Psychology* 35(4): 312-331.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. 2007. *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. 5th Edition. Boston: Allyn & Bacon. .
- Burbules, N.C. & Berk, R. 1999. Critical thinking and critical pedagogy: relations, differences, and limits. In *Critical Theories in Education: Changing Terrains of Knowledge and Politics*, edited by T.S. Popkewitz & L. Fendler. pp. 45-65. New York: Routledge.
- Caeser, D. 2007. Sensitivity to code selected for discourse: Focus on the Bidayuh in Kampung Bogag, Bau District, Sarawak. In *Proceedings of FEL XI: Working together for endangered languages: Research challenges and social impacts*. Kuala Lumpur: University of Malaya. pp.56-64.
- Caliskan, M. & Sunbul, A. 2011. The effects of learning strategies instruction on metacognitive knowledge, using metacognitive skills and academic achievement. *Educational Sciences: Theory and Practice* 11(1): 148-153.
- Celinea Lasan. 2009. Pengajaran dan pembelajaran bahasa Melayu di Institut Pengajian Tinggi Swasta di negeri Sarawak. Kertas Projek Sarjana Pendidikan. Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Celinea Lasan & Zamri Mahamod. 2016a. Amalan pembelajaran *reciprocal* dalam kalangan murid peribumi. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship* 2(2): 44-51
- Celinea Lasan & Zamri Mahamod. 2016b. Reciprocal learning of the Malay language reading skills in the context of Malaysian classroom. Paper presented at the International Conference on Education and Regional Development 2016 (ICERD 2016) "Cross-Cultural Education for Sustainable Regional Development," Universitas Pendidikan Indonesia, Bandung.
- Chang, P.F. 2002. *History of Bidayuh in Kuching Division, Sarawak*. Kuching, Sarawak: Chang Pat Foh Publisher.
- Cohen, L. & Manion, L. 2002. *Research Methods in Education*. 5th Edition. New York: Routledge.
- Coskun Abdullah. 2010. The effect of metacognitive strategy training on the listening performance of beginner students. *Novitas-Royal: Rresearch on Youth and Language* 4(1): 35-50.
- Creswell, J.W. 2013. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among Five Approaches*. 3rd Edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Creswell, J.W. 2015. *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. 5th Edition. Boston: Pearson Education.
- Dauite, C. & Jones, H. 2003. Diversity discourses: Reading race and ethnicity in and around children's writing. In *Making Race Visible: Literacy Research for Cultural Understanding*, edited by S. Greene & D. Abt-Perkins. pp. 178-200. New York: Teachers College Press.
- DePlanty, J., Coulter-Kern, R. & Duchane, K.A. 2007. Perceptions of parent involvement in academic achievement. *The Journal of Educational Research* 100(1): 361-368.
- Desautel, D. 2009. Personality traits and achievement motives: Theoretical and empirical relations between the neo personality inventory-revised and the achievement motives scale. *Psychology Reports* 104(2): 579-592.
- Fairose Shamsudin, Jamaludin Badusah & Mohamed Amin. 2016. Penggunaan m-pembelajaran: Satu inovasi dalam pembelajaran bahasa Melayu. *Prosiding STEd2017, 16-17 Januari 2016*, hlm. 719-729. Bangi: Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Faridah Mohamad Sopah. 2015. Amalan kreativiti, gaya kognitif kreatif, pengaruh faktor pembelajaran dan pencapaian pelajar pintar akademik. Tesis Doktor Falsafah. Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Foster, P. & Carboni, I. 2009. Using student-centered cases in the classroom. *Journal of Management Education* 33(6): 676-698.
- Gay, L.R., Mills, G.E. & Airasian, P. 2009. *Educational Research: Competencies for Analysis and Application*. 9th Edition. Upper Saddle River, N.J: Merrill.
- Ghazali Darusalam & Sufean Hussin. 2016. *Metodologi Penyelidikan dalam Pendidikan: Amalan dan Analisis Kajian*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Ghazali Lateh & Shamsudin Othman. 2014. Tinjauan interaksi lisan bahasa Melayu dalam kalangan remaja Malaysia dari sudut etnografi komunikasi. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 4(1): 30-40.
- Ilangko Subramaniam, Noorulafiza Abdul Muthalib, & Siti Nor Hamahida Zainal. 2014. Penggunaan bahasa ibunda dalam pengajaran bahasa Melayu dalam kalangan murid peribumi di sekolah pedalaman Sarawak. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 4(1): 65-74.
- Jabatan Pendidikan Negeri Sarawak. 2015. *Pencapaian Bahasa Melayu (UPSR dan SPM) 2010-2014*. Kuching: Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Jackson, S.L. 2006. *Research Methods and Statistics: A Critical Thinking Approach*. 2nd Edition. Boston: Thomson Wadsworth, Inc.
- James Dawos Mamit, Ahi Sarok & Nicholas Amin. 2003. *Creating a New Bidayuh Identity*. Kuching: Dayak Bidayuh National Association.

- Johnson, D.W. & Johnson, R. 2000. Cooperative learning, values, and culturally plural classrooms. In *Values, the Classroom and Cultural Diversity*, edited by . Leicester, C. Modgill, & S. Modgill. pp. 15-28. London: Cassell PLC.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. 2011. *Draf Kurikulum Standard Sekolah Rendah, Dokumen Standard Kurikulum dan Pentaksiran Bahasa Malaysia Sekolah Kebangsaan Tahap 2*. Putrajaya: Bahagian Pembangunan Kurikulum.
- Kementerian Pelajaran Malaysia. 2012. *Laporan Awal Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2013-2025*. Putrajaya: Bahagian Pembangunan Kurikulum.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. 2015. Putrajaya: Bahagian Pembangunan Kurikulum
- Khairuddin Mohamad, Maridah Aliasdan Faizah Hj. Shamsudin. 2013. *Siri Pengajian Bahasa Melayu: Bahasa Melayu Pemulihan*. Selangor Darul Ehsan: Penerbitan Multimedia Sdn. Bhd. Selangor.
- Khairunesa Isa. 2014. Pengurusan dan pelestarian bahasa peribumi Sarawak. *Bahasa dan Sastera Etnik Sarawak* 2(2): 6-9.
- Koo, Y.L. 2003. Sociocultural literacy of multilingual/cultural Malaysian learners. In *New Times, New Practices, New Literacies*, edited by Pandian, A., Chakravathy. G. & Kell, P. pp. 60-77. Serdang: Universiti Pertanian Malaysia.
- Lankshear, C. & Knobel, M. 2004. *A Handbook for Teacher Research: From Design to Implementation*. Buckingham: Open University Press.
- Marsh, J. & Millard, E. 2000. *Literacy and Popular Culture: Using Children's Culture in the Classroom*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc.
- Marzano, R.J, Pickering, D.J. & Pollock, J.E. 2001. *Classroom Instruction That Works: Research-Based Strategies for Increasing Student Achievement*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Marshall, C. & Rossman, G.B. 2014. *Designing Qualitative Research*. 6th Edition. Thousands of Oaks, CA: SAGE Publications Inc.
- Merriam, S.B. 2001. *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S.B. 2009. *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Mohd. Khairuddin Abdullah & Halimah Laji. 2015. Analisis perbandingan efikasi pengajaran dalam kalangan guru bahasa Melayu tahun satu. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 5(1): 10-17.
- Muhammad Azhar Zailaini, Wail Muin Ismail, & Anfal Gulam Muzammil. 2014. Reading metacognitive awareness in Malaysian secondary schools: Some aspects of students' background differences. *International Journal of Sustainable Development* 7(11): 65-73.
- Norwaliza Abdul Wahab. 2014. Pendidikan murid Orang Asli: Satu analisis matlamat, pelaksanaan dan hasil tindakan. Tesis Doktor Falsafah. Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Nor Hasbiah Ubaidullah, Norhayati Mahadi & Lee, H.C. 2013. Exploring the educational benefits of blogs to help non-Malay pupils in Malay language learning. *World of Computer Science and Information Technology Journal* 3(1): 20-25.
- Nur Aisyah Mohamad & Zamri Mahamod. 2014. Tahap kemahiran metakognitif murid tingkatan empat dalam pembelajaran bahasa Melayu. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 4(1): 41- 47.
- Oczkus, L.D. 2010. *Reciprocal Teaching at Work: Powerful Strategies and Lessons for Improving Reading Comprehension*. 2nd Edition. Newark, DE: International Reading Association.
- Ong, S.C., Zamri Mahamod & Hamidah Yamat. 2013. Faktor jantina, kaum, aliran kelas dan hubungannya dengan kecerdasan emosi murid dalam mempelajari bahasa Melayu. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 3(1): 12-23.
- Othman Lebar. 2012. *Penyelidikan Kualitatif: Pengenalan kepada Teori dan Metod*. Edisi Keempat. Perak: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjung Malim.
- Palincsar, A. S., David, Y. & Brown. A.L. 1989. *Reciprocal Teaching: A Manual Prepared to Assist with Staff Development for Educators Interested in Reciprocal Teaching*. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
- Patton, M.Q. 2002. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 3rd Edition. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc.
- Piaget, J. 1963. *The Origins of Intelligence in Children*. New York: W.W. Norton.
- Pressley, M., & Harris, K.R. 2006. Cognitive strategies instruction: from basic research to classroom instruction. In *Handbook of Educational Psychology*, edited by Alexander, P.A & Winne, W. pp.265-286. 2nd Edition. New York: Macmillan.
- Raihana Romly, Jamaludin Badusah, & Nooreiny Maarof. 2016. Metacognitive online reading strategies in reading academic texts among ESL university students. In *Proceedings of STEd2017, 16-17 January 2016*, pp. 113-121. Bangi: Faculty of Education, National University of Malaysia.
- Ramle Abdullah, Wan Hasmah Wan Mamat, W.A. Amir Zal & Asmawi Mohamad Ibrahim. 2013. Teaching and learning problems of the Orang Asli education: Students' perspective. *Asian Social Science* 9(12): 118-124
- Ratna Wismawati Muhibah Yahya Sawek. 2010. Hubungan motivasi dengan perilaku pembelajaran bahasa Melayu pelajar dwibahasa peribumi Sarawak. Tesis Sarjana Sastera, Universiti Putra Malaysia.
- Rensch, C.R, Rensch, C.M, Jonas Noeb, & Robert Sulis Ridu. 2006. The Bidayuh language: yesterday, today and tomorrow. *Bidayuh Language Development Project*. Kuching: Dayak Bidayuh National Association.
- Rozaiman Makmun. 2015. Teknologi, pedagogian pengetahuan kandungan guru dalam pengajaran kesusasteraan Melayu. Tesis Doktor Falsafah, Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Sam Mukhtar Chaniago, Jamaludin Badusah, & Mohamed Amin Embi. 2011. Masalah pengajaran berbahasa di sekolah di Indonesia. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 1(1): 109-122.
- Shunk, D. 2000. *Learning Theories: An Educational Perspective*. New Jersey: Prentice Hall.
- Shaffe Mohd Daud, Ramli Basri, Roselan Baki, Sahandri Ghani Hamzah & Mokhtar Nawawi. 2011. Pengaruh amalan jenaka terhadap pengajaran dan pembelajaran murid. *Jurnal Pendidik dan Pendidikan Asia Pasifik* 26(1): 125-144.
- Skolnick, R. 2009. Case study teaching in high school biology effects on academic achievement, problem solving skills, teamwork skills and science attitudes. (Unpublished PhD thesis). TUI University: California
- Syofia Ulfah, Zamri Mahamod, Jamaluddin Badusah, & Hamidah Yamat. 2012. Amalan komunikasi interpersonal direktif

- guru bahasa Indonesia ketika memulakan pengajaran. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 2(2): 71-83.
- Sporer, N., Brunstein, J.C. & Kieschke, U. 2009. Improving students' reading comprehension skills: Effects of strategy instruction and reciprocal teaching. *Journal of Learning and Instruction* 19(3): 272-282.
- Swet, J.V., & Ponte, P. 2007. Reciprocal learning by experienced teachers and their educators on a master's degree programme in the Netherlands. *Journal of In-service Education* 33(1): 67-90.
- Taylor, S. J., & Bogdan, R. 2015. *Introduction to Qualitative Research Methods: A Guidebook and Resource*. 4th Edition. New York: Wiley & Son Inc.
- Ting, S.H. & Ling, T.Y. 2011. Ethnic identity of young Malaysians in Sarawak. *Malaysian Journal of Youth Studies* 5: 165-176.
- Umadevi, S. 2001. The silence in classroom and what it means. *Language Reporter*: 2001 Issue: 13-34.
- Umi Kalsom Mohd. Salleh. 2005. Pengajaran reciprocal: Satu Alternatif strategi pembelajaran berkesan. *Masalah Pendidikan*.
- Umi Nadiha Mohd. Nor, Zamri Mahamod, & Jamaludin Badusah. 2011. Penerapan kemahiran generik dalam pengajaran guru bahasa Melayu sekolah menengah. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 1(2): 71-78.
- Whitinui, P. 2010. Indigenous based inclusive pedagogy: The art of Kapa Haka to improve educational outcomes for Maori students in mainstream secondary school in Aotearoa, New Zealand. *International Journal of Pedagogies and Learning* 6(1): 3-22.
- Yahya Othman & Maszuraimah Muizz Sulaiman. 2013. Aplikasi strategi kesedaran metakognisi semasa membaca teks moden dan klasik dalam kalangan murid prauniversiti. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 3(1): 61-71.
- Yahya Othman, & Noradinah Jaidi. 2012. The Employment of Metacognitive Strategies to Comprehend Texts Among Pre-University Students in Brunei Darussalam. *American International Journal of Contemporary Research* 2(8): 134-141.
- Yahya Othman, Zamri Mahamod, & Noradinah Jaidi. 2014. The effects of metacognitive strategy in reading expository text. *International Education Studies* 7(13): 102-111.
- Yang, Y.F. 2010. Developing a reciprocal teaching/learning system for college remedial reading instruction. *Journal of Computers & Education* 55(3): 1193-1201.
- Yeop Hussin. 2006. *Kerja berpasukan*. Kuala Lumpur: PTS Profesional Publishing Sdn. Bhd.
- Yin, R.K. 2014. *Case Study Research: Design and Methods*. 5th Edition. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc.
- Yin, R.K. 2015. *Qualitative Research from Start to Finish*. 2nd Edition. New York: The Guilford Press.
- Zulkifli Osman. 2013. Kebolehlaksanaan dan kebolegunaan modul pengajaran bahasa berlandaskan pendekatan holistik. *PENDETA-Jurnal Bahasa dan Sastra Melayu* 4(1): 202-230.
- Zulkifli Osman. 2015. Kemampuan model pengajaran bahasa Melayu berdasarkan kemahiran berfikir melalui teknologi maklumat dan komunikasi meningkatkan tahap motivasi dan kemahiran bahasa pelajar. *PENDETA-Jurnal Bahasa dan Sastra Melayu* 6(1): 181-213.
- Zamri Mahamod & Nor Razah Lim. 2011. Kepelbagaian kaedah penyoalan lisan dalam pengajaran guru bahasa Melayu: Kaedah Pemerhatian. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 1(1): 51-65.
- Zamri Mahamod & Nur Aisyah Mohamad Noor. 2011. Persepsi guru tentang penggunaan aplikasi multimedia dalam pengajaran komponen sastra bahasa Melayu. *Journal of Language Studies* 11(3): 163-177.
- Zuraini Jusoh, Fadzilah Abd. Rahman, Norazlina Mohd. Kiram & Samsiah Roslan. 2013. Pencapaian bahasa Melayu yang rendah dalam kalangan calon Penilaian Menengah Rendah. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu* 3(1): 1-11.
- Celinea Lasan*
Institut Pendidikan Guru Kampus Bahasa Melayu
Lembah Pantai
Kuala Lumpur
Email: ameberacelinea@yahoo.com
- Zamri Mahamod
Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: d-zam@ukm.edu.my
- Pengarang untuk surat-menyurat, e-mail: ameberacelinea@yahoo.com
- Diserahkan: 29 Ogos 2017
Diterima: 20 Ogos 2018

